

Rupertus Abbas Tuitiensis Commentarios maxime allegoricos: Richardus Victorinus Epitomen. Petrus Cantor Commentarios, quos Glossam scholasticam dicunt.

SEC. XIII. Aben Ezra Commentarios in V. T. Alexander Hallensis Postillam scholasticam. Hugo de S. Charo Card. Commentarios et Concordantias Biblicas. Petrus Berthorius O. S. B. Reductorium, Repertorium, Inductorium et Breviarium Biblicum. Thomas Aquinas Catenam Auream et Lectiones in N. T. Ægidius Archiep. Bituricensis Explanaciones.

SEC. XIV. Alanus Insulensis Oculum h. e. Compendium sacræ Scripturæ. Petrus Verberius Card. Breviarium Bibl. Nicolaus de Lyra O. S. F. Commentarios breves, quos Postillas vocant. Franciscus Maronius Postillas Annotationum. Augustinus Ancoras O. Erem. Libros Postillares. Petrus Paludanus Postillam. David Kimchi et Levi Gersonides Commentarios in V. T. Joannes Bacco Commentarios in N. T. Sertorius Fontanerus Archiep. Ravennatensis Explanaciones. Joannes O. S. B. Breviarium Bibl. Nicolaus Goranus O. Præd. Commentarios breves.

SEC. XV. Jacobus Magnus O. Erem. Annotationes. Petrus Joannis O. S. F. Postillas. Bartholomæus Urbinas O. Erem. Explanaciones ex sententiis S. Augustini decerptas. Dionysius Carthusianus Commentarios. Bernardinus Abbas Camaldulensis Opus Annotationum.

SEC. XVI. Felix Pratensis Biblia Rabbinica, h. e. cum Commentariis Rabbinorum in V. T. Augustinus Ep. Nebiensis Annotationes in Octaplis ad V. T. Franciscus Titelmannus Elucidationes Paraphrasticas in N. T. SEBASTIANUS MUNSTERUS Annotationes. CONRADUS PELLICANUS Commentarios. Nicolaus Tacitus O. S. F. Castigationes et Scholia in N. T. Isidorus Clarius Ep. Fulginatensis Scholia. MICHAEL VILLANOVANUS, h. e. SERVETUS Annotationes. Joannes Gagnæus Scholia in N. T. Nephtali Ben-Aser Commentarios in V. T. Joannes Benedictus Scholia. Sixtus Senensis O. Præd. Bibliothecam sacram, Quæstiones et Homilias. Lovanienses Doctores Annotationes in Bibliis Antuerpiensibus. Franciscus Vatablus Annotationes Salmanticae impressas. Emmanuel Sa. S. J. Annotationes. Alphonsus Salmeron S. J. Commentarios.

SEC. XVII. JOANNES DRUBIUS Observationes, Lectiones, Commentarios et Animadversiones. JOANNES PISCATOR Commentarios. Nicolaus Serarius S. J. Prolegomena et Commentarios. Franciscus Lucas, cogn. Brugensis, Annotationes, Commentarios, Notas. Joannes Mariana S. J. Scholia seu Notas breves. Franciscus Haræus Scholia et Catenam. Jacobus Gordonus S. J., Jacobus Tirinus S. J., et Cornelius a Lapide S. J. Commentarios. LUDOVICUS de DIEU Commentarium et Animadversiones. Joannes Menochius S. J. Explicationem brevem sensus litteralis. JOANNES LIGHTFOOT Harmoniam, Animadversiones et Commentarios. Antonius Vitreus Notas. Antonius Escobar de Mendoza S. J. Commentarios. HUGO GROTIUS Notas. MATTHEUS POLUS Synopsis Criticorum, Interpretum et Commentatorum sacræ Scripturæ. Joannes de Silveira Carm. Commentarios in N. T.

SEC. XVIII. Joannes Baptista du Hamel Notas. JOANNES CLERICUS Commentarios et animadversiones. Michael Mauduit, Presb. Orat. Analysis in N. T. Augustinus Calmet O. S. B. Commentarium Litterale, Dissertationes et Dictionarium Biblicum. Natalis Alexander O. Præd. Commentarium in N. T. Petr. Lallemand S. J. Observationes et Notas in N. T. Cesar Calinus S. J. Tractatum Historicum, Chronologicum V. et N. Testamenti. Præsides Sodalitatis Bambergensis Libellis Xenialibus Explicationem et Paraphrasin.

48. *Observa.* Quæ hactenus de adjumentis ad sacram Scripturam intelligendam et interpretandam adduximus, confirmata et amplius deducta invenire licet partim in S. Augustini libris de Christiana Doctrina et Consensu Evangelistarum, atque Psalmorum explanationibus; partim in Bibliotheca sacra Sixti Senensis, Prolegomenis Serarii, ac de la Raye et Walloni in Scripturam, nec non Tractatu Mabillonii de Studiis Monasticis, et Calmeti præmissa Dictionario Bibliotheca: in qua postrema, qui Interpretes singulares in singulos Scripturæ libros desiderat, adornatum eorum catalogum habet.

ARTICULUS VI.

An lectio sacræ Scripturæ in lingua vulgari omnibus passim sit licita?

49. *Nota.* Catholicorum nemo est qui neget Scripturam sacram esse librum cujus lectio in sese sancta sit et utilis; quæque omnibus proinde hominibus, cujuscumque ætatis, sexus et conditionis, per se loquendo, non tantum permitti, sed etiam suaderi proponique possit. Ex quo factum est, ut multiplex Bibliorum in linguas vernaculas versio præstantissimis Episcopis ipsis vel auctoribus vel suffragatoribus primum susciperetur. Posterioribus tamen seculis abusus rem quantumvis optimam in vitium et noxam vertit; eo quod vel hæretici ad tuendos suos errores, corruptas versiones vulgares per malitiam legentibus obtruderent, vel lectores minus aut prave dispositi sive per ignorantiam, sive per ferneritatem, sive per superbiam, ex traductionibus quantumlibet integris errores tum fidei tum morum haurirent.

Occursuri huic malo Patres a TRIDENTINO Sess. 18. an. 1562. die 26. febr. celebrata, ad Indicem librorum prohibitorum concinnandum deputati, inter regulas quas adjunxerant huic operi sibi demandato, et teste decreto Sess. 25 an. 1563. die 3. et 4. decembr. celebratæ, Concilio obtulerant, scripserunt hanc ordine quartam: *Cum experimento manifestum sit, si sacræ Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti quam utilitatis oriri; hac in parte judicio Episcopi aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi vel Confessorii, Bibliorum a Catholicis Auctoribus versorum lectionem vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse: quam facultatem in scriptis habeant. Qui autem absque tali facultate ea legere seu habere præsumperit, nisi prius Bibliis Ordinario redditis, peccatorum absolutionem percipere non possit. Bibliopola vero, qui prædictam facultatem non habentes, Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium, in usus pios ab Episcopo convertendum, amittant; aliisque poenis pro delicti qualitate, ejusdem Episcopi arbitrio, subjaceant. Regulares vero, non nisi facultate a Prælati suis habita, ea legere aut emere possint.*

Hæc constitutio quam contrarie opponebatur hæreticorum tum temporis doctrinæ, praxi ac intentioni, tam acerbas et atroces eorum oppugnationes concitavit: quarum exempla videre licet in CALVINI Commentariis ad Isa. C. 48. et ad ep. I. Petri, in Brentii Confess. Wittenberg. de S. Script., in Kemnitii Examine Conc. Tyrid., in Gomari, Chamierii, aliorumque operibus. QUESNELUS sicut eosdem in obtrudenda lectoribus versione corrupta est imitatus, sic et eorum armis sua sociavit in propositionibus, quarum in Bulla *Unigenitus* damnatarum hic ordo est et tenor. Prop. 79. *Utile et necessarium est omni tempore, omni loco, et omni personarum generi, studere et cognoscere spiritum, pietatem et mysteria sacræ Scripturæ.* 80. *Lectio sacræ Scripturæ est pro omnibus.* 81. *Obscuritas sancta verbi Dei non est laicis ratio dispensandi seipsum ab ejus lectione.* 82. *Dies dominicus a christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, et super omnia, sanctarum Scripturarum. Damnosus est, velle christianum ab hac lectione retrahere.* 83. *Est illusio sibi persuadere,*

quod notitia mysteriorum Religionis non debeat communicari feminis lectione sacrorum librorum. Non ex fœminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia, ortus est Scripturarum abusus, et natæ sunt hæreses. 84. Abripere e christianorum manibus Novum Testamentum, seu illud illis clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.

Ex hisce apparet, dogma Novatorum circa lectionem sacræ Scripturæ in lingua vulgari his tribus contineri: 1. Lectionem sacræ Scripturæ ad salutem fidelibus esse necessariam. 2. Non dari rationes justas et prudentes, quæ impediant, quominus lectio Scripturæ omnibus, sine ulla aut personarum legendi-um aut librorum legendorum exceptione, passim concedatur. 3. Prohibitionem ab Ecclesia factam circa lectionem Scripturæ in lingua vulgari non esse legitimam, nec ullam proinde inducere obligationem. Ad normam harum propositionum theses nostras asserendo, quid circa quæstionem articuli sentiamus, exponemus.

30. *Dico I.* Lectio Scripturæ sacræ non est omnibus, ac proin nec in vulgari lingua, ad salutem necessaria. *Prob.* Quod est necessarium ad salutem, vel ad electionem agendorum, vel ad rationem suscipiendorum, scilicet Sacramentorum, requiritur: sed ad istorum nullum lectio sacræ Scripturæ absolute requiritur; tum quia hæc omnia haberi possunt ex concionibus, catechesibus, aliisque institutionibus, sive voce, sive scripto communicatis: tum quia universim Apostolis Matth. 28. v. 19. et 20. mandatur horum prædicatio, non scriptio; cui auditio, non lectio, respondet: tum quia singillatim ad Rom. 10. v. 17. scribitur: *ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.* Ergo.

Conf. I. Quod fuit et est pluribus impossibile, non potest passim omnibus esse necessarium ad salutem; sed lectio sacræ Scripturæ fuit omnibus et est pluribus impossibilis. Fuit enim impossibilis omnibus a mundi exordio usque ad tempora Mosis, qui initium scribendi libros divinos fecit: fuit impossibilis gentibus præter Judæos reliquis usque ad tempora Ptolomæi, quibus versio Scripturæ græca prodiit: fuit impossibilis ipsis etiam Judæis tum ob exemplarium raritatem, tum ob linguæ post captivitatem vulgaris differentiam ab idiomate sacro originario: fuit impossibilis Christianæ Ecclesiæ, quæ primis temporibus aut caruit Evangelio, aut pluribus in regionibus vernacula illius versione: fuit et est etiamnum impossibilis tum cæcis, tum legendi ignaris, tum libros vel comparandi facultate, vel legendi otio, vel intelligendi copia destitutis. Ergo.

Conf. II. Ubi nullum extat præceptum, nec adest naturæ debitum, nec urget observantia et usus, ibi nulla potest esse necessitas: sed imprimis præceptum sive naturale sive positivum, legendæ Scripturæ necessitatem imponens tam parum assignari potest, quam parum viget obligatio aut traducendi Scripturam, aut illam emendi vel habendi, aut litteras discendi: quæ triplex tamen obligatio ad illud qualecumque præceptum sequeretur. Dein debitum ex natura rei proveniens nullum esse tum probat ratio primo allata, tum auctoritas AUGUSTINI L. 1. de doctr. Christ. C. 39. scribentis: *Homo itaque fide, spe, et charitate subnixus, eaque inconcusse retinens, non indiget scripturis, nisi ad alios instruendos: Usum denique nihil urgere demonstrat tum idem ibidem pergens: Itaque multi per hæc tria in solitudine sine codi-*

cibus vivunt; tum IRENÆUS L. III. adv. hæres. C. 4. scribens: *Quid autem, si neque Apostoli Scripturas quidem reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderant iis quibus committebant Ecclesias? cui ordinationi assentiunt multe gentes barbarorum eorum, qui in Christum credunt, sine caractere vel atramento scriptam habentes in cordibus suis per spiritum salutem, et veterem traditionem custodientes.* Idem etiamnum obtinet in regionibus Americanis, ubi fideles et neophyti sancte vivunt, sine facta Bibliorum in idioma patrium versione: etiam in plurimis Europæ provinciis, Italia maxime, Hispania et Germania; quibus quamvis versiones vulgares non desint, pluribus tamen earum incolis aut nullus aut rarus usus est lectionis Scripturæ: quin et Novatorum lectio ad Novum Testamentum vel unice vel præcipue refertur; non item ad Vetus, quantumlibet veritates etiam divinas complectens.

31. *Dico II.* Dantur rationes justæ et prudentes, cur lectio Scripturæ sacræ non permittatur passim omnibus. *Prob.* Inutilitas, insolentia et periculum in usu rei sunt rationes justæ et prudentes, ne permittatur rei usus passim omnibus: sed tria hæc occurrunt in lectione Scripturæ, si passim omnibus permittantur: ergo.

Prob. min. quoad primum. Lectio Scripturæ est illis inutilis, qui aut non perscipiunt sensum, aut distrahantur in sensus oppositos, aut nudo verborum cortici adhærent, nucleo mysterii aut doctrinæ neglecto; sed si passim lectio Scripturæ permittatur omnibus, hoc evenit pluribus, fœminis nempe, rudibus, aliisque scientiarum altiorum ignaris, partim ob Scripturæ obscuritatem, antilogias et difficultatem, partim ob defectum facultatis intelligendi, componendi et discernendi in legentibus: ergo.

Quoad secundum. Insolens est quod aut in nulla disciplina alia et vitæ genere fit, aut contrariatur ordini recte constituto; sed si lectio Scripturæ passim permittatur omnibus, imprimis conceditur profanis et inexpertis tractare sacra, quod tamen negatum est hujusmodi a gentilibus, et in nulla alia disciplina aut vitæ genere usu venit, ut testatur HIER. in ep. ad Paulinum: *Quæ sunt medicorum, promittunt medici; tractant fabrilis fabri: sola Scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vindicant. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lace-rant, docent, antequam discant: deinde turbatur discendi ordo qui 1 ad Cor. 14. v. 34. pro fœminis, ad Hebr. 5. v. 12; et seqq. pro rudibus, Malach. 2. v. 7. pro omnibus, non per lectionem sed doctrinæ auditionem divinitus est constitutus: ergo.*

Quoad tertium. Ubi ex parte legentium præter imperitiam est curiositas, temeritas, aut superbia; ex parte libri legendi autem, præter ambiguam, figuratam et peregrinæ grammaticæ propriam scriptionem, argumentum habet vel altissima mysteria, vel recondita maxime vaticinia, vel principia et exempla mala æque ac bona; ibi periculum est præsens vel errandi in materia fidei et morum, vel impugnandi veritatem et honestatem, vel contemendi res sacras aut ad profana convertendi: sed si passim omnibus permittatur lectio Scripturæ, habentur pleraque memorata tam ex parte legentium, quam illa omnia adsunt ex parte librorum legendorum: ergo non abest periculum.

Conf. Frequens abusus rei, aut usus cum eventu malo, rationabile fundamentum præbet, cur res illa, licet ex se bona et alias utilis, non permittatur saltem passim omnibus; cum ex Scriptura, de serpente æneo, et ex historia Ecclesiastica, de Agape aliisque ritibus olim familiaribus constet, ob similem causam usum plane fuisse sublatum: sed lectionis Scripturæ imperitis concessæ frequens fuit abusus aut usus cum eventu malo; ut patet experientia tum primorum temporum, de qua testatur S. PETRUS ep. II. C. 3. v. 16: *In quibus, PAULI epistolæ, sunt quedam difficilia intellectu; quæ indocti et instabiles depravant, sicut et cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem; tum sequentium, quibus Anthropomorphitarum, Millenariorum, Circumcellionum, Euchitarum, aliorumque hæreses ortæ sunt ex imperitia sensus et littera occidente; tum posteriorum, quibus Albigenes, Waldenses, Beguardi, Wicleffistæ, Hussitæ, Lutherani, Calvinistæ in sectas et errores absurdissimos, impellente spiritu privato ex lectione Scripturæ omnibus permessa hausto, abierunt: unde Hilarius L. ult. de Synodis, ex Scriptura non intellecta omnes hæreses prognatas dixit, et Lutherus ipse in Symp. de Sectar. Scripturam vocavit librum hæreticorum: ergo extat rationabile fundamentum ne lectio Scripturæ passim permittatur omnibus.*

52. *Dico III.* Regula quarta Indicis, lectionem sacræ Scripturæ, non quidem absolute prohibens, sed nonnisi sub certis conditionibus permittens, est lex legitime lata, qua stante, non est omnibus promiscue licitum legere Scripturam in lingua vulgari.

Pars I^a prob. Regula hæc habet omnes legis legitime late conditiones, cum de subjecto, forma et fine non sit controversia; de materia autem, causa et auctore ex dictis pateat. Nam materia seu lectio Scripturæ non est necessaria omnibus, ut (num. 50.) probatum est: causæ etiam justæ et prudentes adsunt, ut (num. 51.) est ostensum, atque in ipsa regula declaratum: auctor vel est Concilium Tridentinum, ut multi cum diversis Episcopis, editoribus Indicis, et Sorbona an. 1567. versionem Renati Benedicti gallicam censurante, asserunt; vel Pius IV. Summus Pontifex; uterque autem est supremus magistratus et legislator: ergo.

Conf. I. Regula a pluribus Summis Pontificibus et Episcoporum Conciliis tum præformata tum confirmata est lex legitime lata; sed imprimis hæc regula ab illis est præformata: nam GRÆGOR. VII. in ep. ad ducem Bohemorum rationem reddens cur nollet divina officia Slavonice celebrari, scribit: *Ea hoc sæpe volentibus liquet, non immerito sacram Scripturam omnipotenti Deo placuisse quibusdam locis esse occultam, ne, si ad liquidum cunctis pateret, forte vilesceret et pateret despectui, aut prave intellecta a mediocribus, in errorem induceret.* INNOCENTIUS III. in ep. ad Metenses qui Scripturam gallice verti curaverant data, aliquas quidem ejus partes minus difficiles legendas illis permittit, de aliis autem sic enuntiat: *Arcana fidei sacramenta non sunt passim omnibus exponenda, cum non possint passim ab omnibus intelligi, sed eis tantum qui ea possint fideli concipere intellectu. Propter quod simplicioribus inquit Apostolus, quasi parvulis in Christo lac potum dedi vobis, non escam; majorum enim est solidus cibus, sicut aliis ipse dicebat: sapientiam loquimur inter perfectos: inter vos autem nihil judicari me scire nisi J. C. et hunc crucifixum. Tanta est enim scripturæ profunditas, ut non solum*

simplices et illitterati, sed etiam prudentes et docti, non plene sufficiant ad illius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit Scriptura: quia multi defecerunt scrutantes scrutinio. Unde recte fuit olim lege divina statutum, ut bestia, quæ montem tetigisset, lapidaretur; ne videlicet simplex aliquis et indoctus præsumat ad sublimitatem sacræ Scripturæ pertingere. CONC. TOLOSANUM tum an. 1129. can. 12., tum an. 1229. celebratum can. 14. præscribit: *Prohibemus autem ne libros veteris Testamenti aut novi permittantur laici habere; nisi forte Psalterium vel Breviarium pro divinis officiis, aut Horas beate Mariæ aliquis ex devotione habere velit. Sed ne præmissos libros habeant in vulgari translato, aretissime inhibemus.* OXONIENSE an. 1408. celebratum cap. 7. sic ait: *Statuimus et ordinamus, ut nemo deinceps aliquem textum Scripturæ sacræ auctoritate sua in linguam anglicam vel aliam transferat, per viam libri, libelli aut tractatus; nec legatur aliquis hujusmodi liber, libellus aut tractatus, jam noviter tempore Joannis Wicleff, sive citra compositus, aut in posterum componendus, in parte vel in toto, publice vel occulte, sub majoris excommunicationis pœna.*

Dein eandem regulam confirmarunt tum Summi Pontifices SIXTUS V et CLEMENS VIII, addita circa regulam 4^{am} observatione; et succedentes ex ordine Pontifices fere omnes, qui Indicem cum suis regulis recudi augerique jusserunt; tum frequentia in Italia, Belgio et Gallia concilia, quorum specimen ex qualibet regione unum subjicio. MEDIOLANENSE III. sub S. Carolo Borromæo an. 1573. hæc habet: *De Bibliis autem vulgariter redditis et de Testamento novo in vulgarem etiam linguam converso... ea diligens cautio adhibeatur, ut illius usus iis tantum concedatur, quibus Episcopus permittendum judicaverit.* CAMERACENSE an. 1586. habitum Tit. 1. c. 4. statuit: *Non permittantur cuivis de populo libri sacræ Scripturæ lingua vernacula, nisi de licentia Episcoporum aut deutorum ab eis.* NARBONENSE an. 1609. celebratum cap. 8. decernit: *Biblia vero sacra idiomate gallico conscripta legere aut domi retinere nemini liceat, nisi ab Episcopo aut ejus vicario generali in scriptis obtenta licentia.* His accesserunt comitia generalia Cleri Gallicani an. 1661. congregata, quorum jussu edita etiam hoc anno fuit *Collectio quorundam gravium auctorum, qui ex professo vel ex occasione, sacræ Scripturæ aut divinorum officiorum in vulgarem linguam translationem damnarunt, una cum decretis Summi Pontificis et Cleri Gallicani, ejus epistolæ, Sorbonæ censuris ac supremi Parisiensis senatus placitis: ergo.*

Conf. II. Circa quod datur lex naturalis vetans, verbum Dei improbens, et auctoritas Patrum adversa, circa id oeconomia legis Ecclesiasticæ certas conditiones præscribens est justa et legitima: sed circa Scripturam imprimis datur lex naturalis vetans, ne scilicet eam legat minus aut male dispositus, aut quilibet quamlibet Scripturæ partem, ut ipsi Quesnellistæ tribuunt: tum extat verbum divinum improbens, scilicet Matth. 7. v. 6. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos;* et I. ad Tim. 1. v. 7. *Quidam volentes esse legis doctores, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant;* ac 2. Petr. 3. v. 16. (num. 51.) recitatus.

Demum auctoritas adversatur PATRUM, vel negantium necessariam Scripturæ lectionem, quales sunt Tertull. L. 2. de Præscript. c. 14. Clem. Alex. L. 3. Pædag. c. 11., Hieron. L. 1. cont. Pelag., Aug. ep. 102. ad Evodium, cum aliis (num. 50.) laudatis; vel notantium lectionem minus convenire omni-

bus, quales sunt Clem. Alex. L. 2. Strom., Origen. hom. 27. in Num., Basil. ap. Theodoret. L. 4. hist. Eccl. c. 17., Greg. Naz. Serm. 1. de Theol., Hier. in Com. ad c. 3. Nahum., Chrys. hom. 16. ad Genes., Aug. L. de util. cred. c. 2.; vel asserentium lectionem quibusdam nocere, quales sunt: Orig. in prol. ad Cantic., Basil. in Reg. brev. q. 96., Ambros. L. 4. in Ev. Luc. Hier., in prol. ad Ezech., Aug. L. 2. de doct. Christ. c. 6. et 13., Greg. M. præf. in Cant.; vel exigentium singulares ad lectionem conditiones, quales sunt: Athan. L. de Incarn. circa fin., Chrys. ad c. 1. Matth., Aug. cont. Adamant. c. 3. et L. 1. cont. advers. leg. c. 13., Bernard. Serm. 1. in Cantia. Ergo.

Pars. 2^a. Sequitur ex notione legis prohibentis, quæ libertatem agendi ligat, et omittendi necessitatem imponit. Dixi autem: *qua stante*; quia pluribus videtur, multis in provinciis hanc regulam vel ab initio nequidem receptam vel consuetudine contraria penitus abrogatam, aut saltem quoad pœnas et modum concessionis derogatam. An et quidnam hujus rei singulis provinciis conveniat, ex eorum practicis et scriptoribus intelligendum est. Quod Germaniam attinet SERARIUS in proleg. Bibl. c. 20. q. 3. prop. 3. sic loquitur: *Id in nostra Germania videmus, ubi non modo non improbant Episcopi, Parochi, Confessarii, si quis Eckii aut Dietsbergii, nulla diserte petita facultate, legat; sed probant et laudant maxime, quasi jam facultas ea communis sit, neque pœnam infligunt ullam; prout quotidiana docet experientia, et satis significat Bellarmini propugnator.* Layman in Compend. L. 2. Tr. 1, c. 15. notat: *Regula 4^a prohibentur Biblia vulgari idiomate: sed non est recepta in Germania; cujus ratio in Theol. Mor. ibidem num. 8. datur hæc: cum nemo sit, qui cum auctoritate deducat in observationem.*

Ad hos et Tannerum provocat Gobat in clyp. num. 317. La Croix L. 7. num. 374., Sporer Tr. 2. in 1. præc. Dec. c. 3. append. §. 4. legentesque versionem catholicam a peccato contra Ecclesiasticam legem absolvunt. Num vero consuetudo hujusmodi omnino sit munita debitis conditionibus, an habenda pro corruptela, illis judicandum relinquimus, quorum interest ac curæ demandatum pro animabus rationem reddere. Certe consuetudini huic minime favet tum observatio a CLEMENTE VIII regulæ quartæ adjecta, quam legere est in libro Indicis librorum prohibitorum; tum Breve INNOCENTII XII responsionis loco ad Episcopos Belgas de usu legendi Scripturam lingua vulgari editam invalescente questos, cujus an. 1696. die 28. nov. dati hæc verba leguntur: *Quod attinet ad libros sacræ Scripturæ idiomate vulgari traductos et alias prohibitos, patent Constitutiones Prædecessorum nostrorum, et potissimum felic. record. Pii IV. a quibus satis superque abusibus providetur.*

Objectiones.

53. *Obje.* Lectionem Scripturæ omnibus esse concedendam, ipsa Scriptura declarat: ergo. *Prob. Ant.* 1° enim fert mandatum legendi Scripturam, Jos. 1. v. 8. *Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo; sed meditaberis in eo diebus et noctibus.* Deuter. 17. v. 18. *Describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine... et habebit secum, legetque illud omnibus diebus vite suæ.* Deuter. 31. v. 10. et seq. *Præcepitque ei dicens... Leges verba legis hujus coram omni Israel audientibus eis, et in unum omni populo congregato, tam viris quam mulieribus etc.* Deuter. 32. v. 46. *Ponite corda vestra in omnia verba,*

quæ ego testifcor vobis hodie, ut mandetis ea filiis vestris custodire et facere et implere universa, quæ scripta sunt legis hujus.

2° Refert consuetudinem legendi Scripturam, Act. 13. v. 27. *Voces Prophetarum, quæ per omne sabbatum leguntur; et c. 15. v. 21. Moses a temporibus antiquis habet in singulis civitatibus, qui eum prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.* Item Esdr. 2. c. 8. v. 1. *Legerunt in libro legis Dei distincte et aperte ad intelligendum, et intellexerunt, cum legeretur.*

3° Laudat usum lectionis exercitatum in Esdra, L. 1. Esdr. 7. v. 10. *Esdras paravit cor suum, ut investigaret legem Domini; in Eunucho, de quo Act. 8. v. 28. legitur: Revertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam Prophetam; in Timotheo, de quo 2^a ad Tim. 3. v. 15. scribitur: Quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem.* Ergo.

R. ad Arg. N. A. Ad prob. 1. D. Fert mandatum pro legenda Scriptura omni et in idioma vulgare versa, N. pro Scripturæ in lingua originaria parte aliqua planiore, ad mores et officia propria pertinente, *Subd.* fert mandatum speciale pro personis singularibus et capacibus, C. promiscue pro omnibus, N. Patet distinctio ex textibus allatis. Eorum duo priores agunt de rebus ad regendam rempublicam pertinentibus, et 1us ad Josue Judicem, 2us ad reges Hebræorum dirigitur: duo posteriores pertinent quidem ad populum; non tamen agunt de mysteriis captum vulgi superantibus, sed de præceptis moralibus communi vitæ accommodatis; neque etiam legi a populo Scripturam, sed prælegi a Levitis jubent: aliud autem est ab ipso populo privatim legi, et temere propria industria explicari; aliud a Doctore prælegi, et si quid minus perspicuum occurrat, apta interpretatione exponi.

Ad 2. D. Refert consuetudinem legendi Scripturam coram populo præsentem, a Sacerdotibus eam interpretantibus usurpatam, C. ab ipso populo Scripturam legente exercitam, N. Quod in Actis refertur, idem fere fit nostris temporibus, ubi lecta a concionatore Scripturæ parte, interpretatio cum exhortatione subjicitur; quin tamen ullus inde colligat, legi a singulis Scripturam. Idem de Esdræ loco testatur contextus; ubi et Esdras Levitis et Levitæ populo interpretati verba legis leguntur; nullibi autem scribitur, populum ipsum manibus versasse Scripturas et legisse.

Ad 3. D. Laudat usum lectionis usurpatum a quibusdam peritis, capacibus et bene dispositis, C. A quibuscumque, imperitis etiam et minus aut male dispositis, N. Ab Esdra autem, magno legis Doctore et a Timotheo, quem Christus ipse in Apocalypsi Angelum Ephesi vocavit, et Paulus adhuc adolescentem creavit Episcopum aut potius Archiepiscopum, collectio ad quemlibet de vulgo fieri sane non potest. Quin nec argumentum ab Eunucho Candidacis ad cæteros omnes valet, utpote cujus maximas dotes S. Hieron. in ep. 103. ad Paulinum celebrat.

Inst. 1. Pleraque Evangelia et Epistolæ Canonice scripta sunt in lingua tunc vulgari, nempe græca: Item sunt scripta ad omnes promiscue fideles; unde epistolæ inscribuntur vel *Ecclesiis* vel *omnibus sanctis et fidelibus*, aut *duodecim tribubus*, aut *electis advenis*. Actus autem Apostolorum Theophilo, h. e. cuilibet amanti Deum. Demum aliquando jubentur prælegi omnibus, ut habetur 1. ad Thes. 5. v. 17. *Cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite ut et in Laodicensium Ecclesia legatur; et eam, quæ Laodicensium est, vos legatis.* Ergo omnibus concessa, usitata et præcepta fuit lectio Scripturæ.